

Есказинова Ж.А., Цой Т.В., Аязбай Ұ.

Е.А. Бөкетов атындағы ҚарУ, Қарағанды, Қазақстан.

Болашақ шетел тілі мұғалімінің кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру

Қазіргі білім беру ортасындағы мекемелерде мәдени, әлеуметтік және арнайы ұйымдастырылған психологиялық-педагогикалық жағдаяттар жиынтығы ретінде сипатта, яғни олардың өзара әрекеттесуі тұлғаны қалыптастыруға ықпалы зор. Осы орайда ғалымдар А.А. Виландеберк пен Н.Л. Шубинаның пайымдауынша «инновация - әртүрлі бастамалар мен инновациялар негізінде пайда болатын, білім эволюциясының болашағы және оның дамуына жағымды әсер ететін мәнді және жүйелі түрде өзін-өзі ұйымдастыратын жаңа формациялар процесі» [1]. Қазіргі білім беруді модернизациялау жағдайында жаңартылған мазмұнды кәсіби-педагогикалық ортаның ерекше түрі ретінде қарастыруға мүмкіндік беретін мұғалімдерді жаңартылған қызметке ынталандыратын кәсіби-педагогикалық ортаның ерекше сапасы бар. Оның пайда болуы (білім беру мазмұнын жаңғырту) білім беру жүйесінің жұмысының тұрақсыздығымен байланысты, мұнда білім беру үдерісіне қатысушылар педагогикалық шындыққа қанағаттануды тоқтатады және жаңа және дамығанның бәріне ашықтық күйі пайда болады. Ғылыми әдебиеттерде жаңартылған мазмұн мұғалімнің кәсіби дамуының құралы, өйткені біріншіден, құрылымдық формацияларда жасалынатын жобалық-зерттеушілік, ақпараттық-танымдық, мотивациялық мәртебесі, коммуникативті және рефлексивті мүмкіндіктері бар деп атап көрсетілген. педагогикалық бірлестіктер (жаңартылған тәжірибе орталықтары, проблемалық топтар, уақытша шығармашылық ұжымдар, педагогикалық шеберханалар және т.б.); екіншіден, бұл мұғалімнің жаңа нәрселерге қызығушылығын, эксперименттерге, зерттеушілік ізденіске, шығармашылыққа, өзін-өзі көрсетуге және өзін-өзі растауға, жетістікке жетуге және өзара көмекке қызығушылығын қамтамасыз етеді [2]. Кәсіби құзыреттілікті дамытудың детерминанттарының арасында білім беру ортасының шарттары және оның инновациялық сипаты ерекше орын алады. Қазіргі кезде білім беру мекемелері шартты түрде екі топқа бөлінеді - дәстүрлі және дамушы. Дәстүрлі білім беру мекемелеріне тұрақтылық, бір кездері қалыптасқан тәртіпті сақтау, білім беру бағдарламасы мен оқу жоспарын қатаң сақтау тән.

Жаңартылған білім беру мекемелеріне жаңа педагогикалық технологияларды әзірлеу және енгізу, білім беру бағдарламасының жаңа мазмұнын қалыптастыру және оны үнемі жаңартып отыру арқылы жүзеге асырылатын іздеу режимі тән. Осыдан шығатын болсақ, кәсіби құзыреттілікті дамыту белсенді қызметке қосу арқылы жүзеге асуы керек, яғни. дамып келе жатқан сипатқа ие [3]. Қазақстан университеттерінің жаңартылған қызметіндегі заманауи тенденцияларды талдау университеттегі білім беру мазмұнының жаңаруын қалыптастыруға ықпал ететін келесі әрекеттерді

бөліп көрсетуге мүмкіндік береді. Біріншіден, бұл білім беру деңгейінің өзін-өзі тексеруі. Осы мақсатта білім беру процесіне қатысушылардың, сондай-ақ әлеуетті жұмыс берушілердің сауалнамалары мен сауалнамалары өткізіледі. Әр құрылымдық бөлімшенің қызметін бағалаудың рейтингтік жүйесін енгізу, сондай-ақ жұмыс берушілердің қажеттіліктерін ескере отырып, сапаны бағалау критерийлері жүйесін құру маңызды. Келесі қызмет - университетті дамытудың жаңартылған бағдарламасын әзірлеу, атап айтқанда: оқытушылардың біліктілігін арттыру жүйесі арқылы кадрлық саясатты жетілдіру, оқытушылар мен студенттер үшін ғылыми-зерттеу жұмыстарын дамыту, білім сапасын басқаруды оңтайландыру. Педагогикалық университеттің жаңартылған қызметінде шығармашылық ойлауға қабілетті және жаңартуларды қабылдай алатын болашақ мұғалімдерді даярлау ерекше рөл атқарады.

Сонымен, университеттің жаңартылған мазмұны белгілі бір сипаттамаларға ие болуы керек деп айта аламыз:

- Қазақстан қоғамының құндылықтары мен негіздеріне, университет қауымдастығы қабылдаған моральдық нұсқауларға сүйену;

- біздің еліміздің ата заңы - Қазақстан Республикасының Конституциясы, білім беру қызметін және жастармен жұмыс істеуді реттейтін заңдар, университет жарғысы және ішкі тәртіп ережелері толық күшіне енетін құқықтық орта болу;

- студенттердің жаңартылған әлеуетін дамытуға және дарынды жастардың іргелі және қолданбалы ғылымға келуіне ықпал ететін жоғары интеллектуалды орта болу;

- заманауи ақпараттық-коммуникациялық технологиялармен қамтамасыз етілуі керек;

- студенттер мен оқытушылардың, студенттердің бір-бірімен және университет қызметкерлерімен толерантты диалогтық өзара әрекеттесуінің жоғары коммуникативті ортасы болу;

- жұмыс берушілермен, әр түрлі әлеуметтік серіктестермен, оның ішінде шетелдік серіктестермен ынтымақтастыққа ашық болу;

- психологиялық жайлылыққа, салауатты өмір салтына назар аудару.

Білім беру саласындағы жаңартулар білім беру процесінің тиімділігі мен оның нәтижелерінің сапалы өсуін қамтамасыз етуі керек, олар оқушының жаңа жеке сипаттамаларында, атап айтқанда: инновациялық ойлау, инновациялық құруға дайын болу, болашақ мұғалімдерді даярлау үшін өте маңызды шетел тілі, яғни мазмұнын жаңарту болашақ мұғалімнің кәсіби дамуының ажырамас құралына айналады, бірақ белгілі бір жағдайларда:

- оқу мақсаттары болашақ мұғалімдер арасында өздеріне және олардың қызметіне деген кәсіби мағыналы қатынасты қалыптастыруға бағытталуы керек;

- экологиялық білім беру іс-әрекеттері болашақ кәсіби-педагогикалық білім беру ортасының сипаттамаларын болашақ мұғалімдердің кәсіби іс-әрекетінің дұрыс тәсілі, олардың кәсіби құзыреттілігі туралы идеялармен сәйкестендіруге бағытталған [4].

Сонымен жаңартылған мазмұн бірнеше компоненттерді қамтиды: ақпараттық-педагогикалық білім беру ортасы, ақпараттық-педагогикалық орта, ақпараттық-білім беру ортасы. Ақпараттық-педагогикалық білім беру ортасы - бұл білім беру кеңістігі, онда студенттердің жеке тұлғаның өзін-өзі жүзеге асыруына ақпараттық-педагогикалық технологиялар арқылы мүмкіндіктер жасалады [5].

Ақпараттық-педагогикалық орта дегеніміз - оқушылардың оқу іс-әрекетінің белсенділігін қамтамасыз ететін орта, өйткені олардың таным процесін өздеріне қызығушылық таныту бағытына бағыттай алады. Ол өзін-өзі ұйымдастырудың арқасында сындарлы болады, өйткені мақсаттар мен міндеттер, сондай-ақ оларды жүзеге асыру әдістері көбіне студенттердің өздері анықтайды. Оқыту Интернетті пайдаланушылар қауымдастығындағы өзара әрекеттесу, сондай-ақ мұғаліммен өзара әрекеттесу сынып-сабақ жүйесінен тыс болғандықтан айқын интерактивті сипатқа ие болады.

Көптеген зерттеушілердің пікірі бойынша жаңартылған білім беру үшін білім беру ортасын дамыту қазіргі заманғы компьютерлік және телекоммуникациялық технологияларды енгізу негізінде жүреді. Бұл тек осы технологияларды жергілікті енгізу туралы ғана емес, университеттің бүкіл білім кеңістігін ақпараттандыру туралы. Осыған байланысты ақпараттық-білім беру ортасы мазмұнды жаңартудың ажырамас құрамдас бөлігі ретінде бөлініп шығады. Ақпараттық-білім беру ортасы адамды субъектісі ретінде кіретін интегралды, ашық, сенімді, қол жетімді, көпфункционалды, интерактивті жүйе ретінде анықтайды. Білім беру және оқыту үдерісі мен білім беруді ақпараттық, техникалық және біліммен қамтамасыз ету жиынтығын қамтиды [6].

Мазмұнды жаңарту жағдайында мұғалімнің рөлі туралы сұрақ туындайды. Оқу процесінде жаңа ақпараттық технологияларды қолданған кезде мұғалімнің функцияларының бір бөлігі компьютерге беріледі, бірақ бұл мұғалімнің білім беру шеңберінен тыс ығыстырылуына алып келмейді, мұғалімнің функцияларын шектемейді, оны өзіне салмайды студенттің жұмысын пассивті бақылаушының рөлі. Мұғалімнің рөлі өзгеріп, күрделене түседі. Жаңа ақпараттық технологиялардың құралдары мұғалімді күнделікті жұмыстардан босатады, оқушыларға жеке көмек пен қолдау көрсету үшін жағдайлар жасайды. Қазіргі кезде мұғалімнің міндеттеріне оқушылардың білімді өз бетінше алуға деген қызығушылығын арттыру, өзіндік танымдық іс-әрекеттерді ұйымдастыру, білімді өз бетінше «алу» қабілетін дамыту, алған білімдерін сыни тұрғыдан талдау және оны практикада қолдану дағдыларын қалыптастыру, сонымен қатар білім беру процесінде жаңа ақпараттық технологияларды қолдану әдістемесі.

Жоғарыда айтылғандар ақпараттық-педагогикалық орта шетел тілі мұғалімінің кәсіби сапалары мен дайындық деңгейіне жаңа талаптар қояды деген қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Білім беру мекемесінің жаңартылған мазмұны - бұл білім беру ұйымына енгізілген инновациялар жиынтығы, олардың арасында мұғалімдердің кәсіби қызметі жүзеге асырылады, «мекеменің кәсіби-педагогикалық ортасының сапалық жағдайы,

ол өте жоғары даму әлеуеті»[7]. Ақпараттық білім беру ортасын дамыту шарттары танылуы керек:

- дәстүрлі компьютерлік оқыту жүйесін қолдану;
- гипермәтіндік, гипермедиялық, мультимедиялық және басқалар технологиялары негізінде ақпараттық ресурстарды әзірлеу;
- телекоммуникация желісі негізінде оқытудың интерактивті орталарын дамыту;
- қашықтықтан оқыту процесінде спутниктік байланысты пайдалану;
- әр түрлі телекоммуникациялық технологиялардың жиынтығы.

Білім беру мазмұнын жаңартуды қалыптастыруға барлық жаңартылған процестің қатысушылары үшін жеке білім траекториясы жасалуы керек. Көптеген зерттеушілер мазмұнды жаңартуды қалыптастырудың тағы бір маңызды әдісін атап өтеді - бұл студенттердің өзіндік жұмысы. «Білім беру ортасы білім беру процесін жүзеге асырудың шарттарының жиынтығы ретінде студенттердің өзіндік жұмысы мен мұғалімдердің кәсіби және ғылыми іс-әрекеттерін жан-жақты қолдағанда ғана жаңарады және жаңарады» [8]. Осыған байланысты «автономияны» мазмұнды жаңарту жағдайында болашақ мұғалімдердің кәсіби, атап айтқанда құзыреттілігін дамытатын ажырамас фактор ретінде қарастыру қажет. Жаңартылған мазмұн болашақ шетел тілі мұғалімдерін даярлауда маңызды рөл атқарады, өйткені «білім беруді ақпараттандыру - бұл шетел тілін және мақсатты елдің мәдениетін үйрену мен игерудің бүкіл процесін қамтамасыз ететін шаралар кешені. әдістемесі бар тіл, жаңа оқу-әдістемелік материалдарды әзірлеу технологиялары, ақпараттық технологиялардың әлеуетін тәжірибеде кеңінен қолдануға қабілетті педагогикалық кадрларды оқыту, даярлау және олардың біліктілігін арттыруда жаңа АКТ технологияларын қолдану әдістері »[9]. Міне, сондықтан жаңартылған білім беру технологияларын белсенді енгізу қоғамның әлеуметтік тапсырысына жауап ретінде болды. Болашақ шетел тілі мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру кәсіби мамандарды даярлау процесінің өзекті мәселесі болып табылады, өйткені педагогикалық жоғары оқу орындарында пәндердің едәуір бөлігін оқыту инновацияларды енгізуге байланысты әдістер негізінде ұйымдастырылуы керек. Мемлекеттік білім беру стандартында көрсетілген білім беру процесі, сондай-ақ тиісті құзыреттілікті қалыптастыруды ескере отырып, пәнаралық интеграция. Осыған байланысты болашақ шетел тілі мұғалімінің кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру мәселесін зерттеудің теориялық және әдіснамалық негізін құрайтын ғылыми тәсілдерді қарастырған жөн.

Интеграциялық және құзыреттілікке негізделген тәсілдер болашақ шетел тілі мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудың теориялық және әдіснамалық негізі ретінде еліміздің әлемдік экономикалық және ақпараттық жүйеге ену процесі, ғылымдағы, оның ішінде педагогика ғылымындағы интеграциялық тенденциялар қоғамның және қазіргі заманғы білім беру мекемелерінің мұғалімдерге деген қажеттіліктерін қанағаттандыруға арналған білім беруді дамыту стратегиясын анықтайды. оқытудың сапалы жаңа деңгейі. Ғылыми әдебиеттерде кәсіби педагогикалық білім беру

шеңберінде бірқатар қарама-қайшылықтар бар екені атап өтілген, атап айтқанда: педагогикалық университеттерді фундаменталды ғылыми білімге қондыру мен студенттердің шешуде интегративті әдістемелік деңгейде оларға деген сұранысының жеткіліксіздігі. Практикалық кәсіби-педагогикалық мәселелер, сонымен қатар ғылыми құзыреттілік пен студенттердің студенттердің танымдық іс-әрекетін ұйымдастырудың әдістемелік және дидактикалық, дәстүрлі тәжірибелеріне қанағаттанбауы арасындағы ғылыми қайшылық бар [9].

Жоғарыда аталған қарама-қайшылықтарды ғылыми тұрғыдан шешудің мүмкін жолдарының бірі - болашақ шетел тілі мұғалімдерінің кәсіби және тұлғалық дамуына интегративті көзқарас.

Құзыреттілікке негізделген тәсіл сұранысқа ие, өйткені қазіргі заманғы білім айтарлықтай жаңартуды қажет етеді. Қазақстандық білім беруді модернизациялау стратегиясында құзыреттілікке негізделген тәсілдерді енгізу қажеттілігі айтылған, оның қағидаттары білім берудің жаңа мақсаттары мен міндеттерін, оның жаңа ұйымдастырылуы мен жаңа мазмұнын белгілеуді көздейді. Құзыреттілікке негізделген тәсілдің принциптерін былайша қорытындылауға болады:

- білім беру процесі тыңдаушылардың жеке тәжірибені пайдалану негізінде әр түрлі саладағы мәселелер мен мәселелерді және іс-әрекет түрлерін өз бетінше шеше алу қабілетін дамытуға бағытталуы керек;

- білім мазмұнының компоненттері танымдық, идеологиялық, адамгершілік, саяси және басқа мәселелерді шешуде дидактикалық тұрғыдан бейімделген әлеуметтік тәжірибені ұсынуы керек;

- оқу процесін ұйымдастыру студенттердің жоғарыда аталған мәселелерді өз бетінше шешу тәжірибесін қалыптастыруға жағдай жасауды көздейді;

- білім беру нәтижелерін бағалау білім берудің белгілі бір кезеңінде оқушылардың қол жеткізген білім деңгейлерін талдау негізінде жүзеге асырылуы керек [10].

Жалпы білім беретін мектеп пен кәсіптік білім берудің заманауи мемлекеттік білім беру стандарттары құзыреттілікке негізделген форматқа ие: бұл құжаттарда құзыреттілік арқылы әлеуметтік тапсырыс бойынша оқудың нәтижелері жазылған. Қазіргі кезде шетел тілі мен мәдениетін оқыту тәжірибесінде құзыреттілік тәсілін толық жүзеге асыру үшін барлық жағдайлар жасалды деп сеніммен айтуға болады. Бұл шарттар мыналарды қамтуы керек:

- білім берудің жеке стратегияларын жасауға және қолдануға мүмкіндік беретін өзгергіштік бағдарламаларының болуы;

- «желілік буынның» көрнекті өкілдері болып табылатын және өзінің психологиялық құрамымен жаңаруға бағытталған студенттердің және мектеп оқушылары мен студенттердің түбегейлі әртүрлі ортасының пайда болуы;

- шетел тілін оқыту үдерісі үшін маңызды виртуалды ортаның болуы. Қазіргі заманғы білім беру жағдайында АКТ енгізу мұғалімге жаңа талаптар қойып отыр. Атап айтқанда мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі АКТ сабақта тиімді жүзеге асыру болып отыр.

Пайдаланган әдебиеттер тізімі:

- 1 Виландеберк А.А., Шубина Н.Л. обновленное содержание как необходимое условие формирования современного гуманитарного знания // Прикладная лингвистика в науке и образовании: лингвистические технологии инновационная образовательная среда: Коллективная монография. – СПб.: «ЛЕМА», 2010. – с.109
- 2 Кассина Р.А. Обновленное содержание образовательного учреждения как интегральное средство профессионального развития учителя: Дис. ... канд. пед. наук. – Нижний Новгород, 2006. – 196 с.
- 3 Умникова Е.Л. Развитие профессиональной компетентности педагога в условиях обновления содержания: Дис. ... канд. пед. наук. – Екатеринбург, 2011. – 189 с.
- 4 Безукладников К.Э. Формирование лингводидактических компетенций будущего учителя иностранного языка. – Пермь: Перм. гос.пед. ун-т, 2008. – 270 с.
- 5 Мильруд Р.П., Максимова И.Р. Информационно-педагогические технологии в обучении иностранным языкам: сущность, история, современность // Иностранные языки в школе. – 2013. – №3. – С.39-47.
- 6 Селиванов С.И. Создание информационно-образовательной среды как фактор модернизации школьного иноязычного образования// Иностранные языки в школе. – 2012. – №11. – С.59-63.
- 7 Беляева Л.Н. Лингвистические технологии в обновленной образовательной среде// Прикладная лингвистика в науке и образовании: лингвистические технологии и обновленное содержание: Коллективная монография. – СПб.: «ЛЕМА», 2010. – с.109.
- 8 Сысоев П.В. Информатизация языкового образования: основные направления и перспективы// Иностранные языки в школе. – 2012. – №2. – С.2-11.
- 9 Галицких Е.О. Интегративный подход как теоретическая основа профессионально-личностного становления будущего педагога в университете: Автореф. дис. ... докт. пед. наук. – СПб, 2002. – 43 с.
- 10 Солянкина Н.Л. Профессиональная компетентность педагога: теория и практика оценки. – Красноярск: Изд-во ИПКиПП РО, 2008. – 105 с.